

KOPENHAG OKULU'NUN TOPLUMSAL GÜVENLİK KURAMI ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE'DEKİ PANDEMİ SÜRECİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

EVALUATION OF THE PANDEMIC PROCESS IN TURKEY WITHIN THE FRAMEWORK OF SOCIAL SECURITY THEORY OF THE COPENHAGEN SCHOOL

Aynur Sena KARAMAN^a, Levent YİĞİTTEPE^b

^aYüksek Lisans Öğrencisi,
Karamanoğlu Mehmetbey
Üniversitesi, SBE, Siyaset
Bilimi ve Uluslararası İlişkiler.

ORCID:
0000-0001-9844-7499

E-posta:
aynursenakaraman@gmail.com

^bDoç.Dr.,Karamanoğlu
Mehmetbey Üniversitesi,
Siyaset Bilimi ve Uluslararası
İlişkiler.

ORCID:
0000-0002-2508-5501

E-posta: lyigittepe@kmu.edu.tr

Sorumlu Yazar:
Levent Yiğittepe

Makale Türü
Araştırma Makalesi

Makale Geliş Tarihi
20/03/2022

Makale Kabul Tarihi
18/04/2022

ÖZ

Amaç – COVID-19, bir virüsün neden olduğu bir hastalıktır. “Koronavirüs Pandemi” süreci, çıktığı ilk günden günümüze kadar küresel sistemi etkilemiş ve etkilemeye devam etmektedir. Bu kapsamda, toplumsal güvenlik çerçevesinde küresel bir sorun haline gelen bu süreç, devletlerarası güvenlik sorununu da beraberinde getirmiştir. Küresel temelde bir güvenlik tehdidi oluşturan Koronavirüs pandemi süreci, sağlıktan ekonomiye her sektörü derinden etkilemiştir. Bu bağlamda, makalede devletlerin Koronavirüs pandemi sürecindeki etkileri ve Türkiye özelinde yaşananlar ele alınmış olup, sonrasında nasıl bir dünya düzeninin oluşacağına yönelik analizlere yer verilmiştir.

Yöntem – Bu çalışmada, daha önce yayınlanmış kaynaklardan ve güncel yayınlardan istifade edilmiştir. İlk olarak, mevcut literatür incelenmiş ve istatistiksel veriler analiz edilmiştir.

Bulgular– Çalışmanın sonucu olarak, Türkiye'nin Covid-19 sürecinde toplumsal güvenliğini sağlamada diğer ülkelere göre daha başarılı olduğu görülmüştür.

Sonuç – Türkiye'nin Covid-19 pandemi sürecinde sağlık alanında kendine yeterlilik anlamında uluslararası sistemdeki pek çok devlete nazaran daha yeterli olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Ekonomik Güvenlik, Kopenhag Okulu, Milliyetçilik, Pandemi, Toplumsal Güvenlik.

JEL Kodları: F50, F55, F52

ABSTRACT

Purpose - COVID-19 is a disease caused by a virus. Along with the “Coronavirus Pandemic” process, it has impacted and continues to impact the global system from the day it first appeared to the present day. In this context, this process, which has become a global problem within the framework of societal security, has brought with it the problem of interstate security. The process of the coronavirus pandemic, which poses a security threat worldwide, has profoundly affected every sector, from health to economics. In this context, the article discusses the impact of states in the corona pandemic process and the experiences of Turkey, and analyzes what kind of world order will emerge afterwards.

Methodology – Previously published sources and current publications were used in this study. First, the available literature was reviewed and statistical data analyzed.

Findings – As a result of study, it has been seen that Turkey is successful in providing societal security during the Covid-19 process compared to other countries.

Conclusions – It has been seen that Turkey is more sufficient compare to other states in the international system in terms of self-sufficiency and in the field of health during the Covid-19 pandemic process.

Keywords: Covid-19, Economic Security, Copenhagen School, Nationalism, Pandemic, Societal Security.

JEL Codes: F50, F55, F52

1. GİRİŞ

Güvenlik kavramı hem insanlık hem de ulus-devletler için çok önemli bir kavramdır. Güvenlik, uluslararası sistemde süreç içerisinde farklı alanlarda kendini göstererek yeni güvenlik algılamalarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Özellikle Soğuk Savaş sonrasında artan küreselleşme her alanda olduğu gibi güvenlik alanında da ulus devletlerin ve halklarının yeni tehdit algılamalarıyla karşı karşıya kalmasına sebebiyet vermiştir. Günümüzde ise uluslararası sistem Covid-19 olarak bilinen bir virüs ile mücadele etmektedir.

Covid-19, Aralık 2019'da başlayıp kısa sürede tüm dünyaya yayılarak küresel bir salgın haline dönüşmüştür. Salgının oluşturmuş olduğu olumlu/olumsuz etkilerle yeni bir güvenlik tehdit algılamasıyla karşı karşıya kalan uluslararası sistemin ve dünyanın geleceğinin nasıl şekilleneceği merak konusudur. Diğer taraftan küresel bir kriz haline gelen Covid-19 pandemisi tüm devletleri derinden etkilemiştir. Bu doğrultuda çalışmada Covid-19 pandemisinin oluşturmuş olduğu olumlu/olumsuz etkiler Türkiye bağlamında incelenecektir. Buradaki temel soru Türkiye'nin bu krizi nasıl yönettiği ve Covid-19 sonrası dönemde olası değişimlerin ne olacağıdır. Bu soruya cevap ararken krizin pek çok sektörü derinden etkileyerek güvenlik sorunu oluşturduğundan yola çıkılarak Kopenhag Okulu'nun sektörel güvenlik anlayışı içinde yer alan toplumsal güvenlik kuramı yardımıyla kriz açıklanmaya çalışılacaktır.

Çalışmanın ilk bölümünde Kopenhag Okulu'nun sektörel güvenlik anlayışı içerisinde bulunan beş güvenlik anlayışı incelenmiştir. Bunlar: siyasi güvenlik, askeri güvenlik, çevre güvenliği, ekonomik güvenlik ve toplumsal güveniktir. İkinci bölümde sektörel güvenlik analizi içinde yer alan toplumsal güvenlik anlayışı Türkiye'deki pandemi süreci perspektifinden ele alınmıştır. Son bölümde ise pandemi sonrası Türkiye'de ve dünyadaki olası değişimler ele alınarak çalışma sonuç bölümüyle nihayetlendirilmiştir.

2.KOPENHAG OKULU ÇERÇEVESİNDE SEKTÖREL GÜVENLİK YAKLAŞIMLARI

Çalışmanın teorik çerçevesini oluşturan Kopenhag Okulu 1985'te Kopenhag Üniversitesi bünyesinde kurulmuştur. Okul'un "Çatışma ve Barış Araştırmaları Enstitüsü"nde Avrupa Güvenliği Çalışma Grubu'nun yürüttüğü "Avrupa Güvenliği'nin Askeri-Olmayan Boyutları" başlıklı projeye temelleri atılmıştır (Açıkmeşe Akgül, 2011, s. 57). Okulun içinde ön plana çıkan düşünürler ilk olarak Barry Buzan ve Ole Weaver'ın yanı sıra Jaap Wilde, Morten Kelstrup, Pierre Lemaitre ve Elzbieta Tromer gibi isimler olmuştur. Kopenhag Okulu çalışmalarına iki misyon yükleyerek uluslararası sistemde yazın hayatına başlamıştır. Bunları, güvenlik anlayışını hapsoldüğü salt askeri ve devlet merkezli anlayıştan kurtarmak ve güvenlik kavramının tanımlanmasında meydana gelen tutarsızlığı ortadan kaldırmak şeklinde kavramsallaştırmaktadır. Okul'un, Uluslararası İlişkiler disiplinine ve güvenlik çalışmalarına kazandırdığı üç temel çalışma alanı mevcuttur. İlki, 'güvenlikleştirme (securitization)/güvenlikleştirmeme (desecuritization)'dir. İkincisi, Sektörel Güvenlik Yaklaşımı ve son olarak Bölgesel Güvenlik Kompleksi teorisidir (Baysal & Lülecı, 2015, s. 70).

Güvenlikleştirme teorisine göre, güvenlik konuları, söz-edimler ile birer güvenlik tehdidi halini almaktadır. Bu sayede, güvenlik tehditlerine karşı olağanüstü yollara başvurularak her türlü eylemi gerçekleştirmesini meşru hâle getirmektedir (Baysal & Lülecı, 2015, s. 63). Teorinin önde gelen yazarlarından Buzan ve arkadaşlarının da ifade ettiği gibi; güvenlikleştirme, güvenlikleştirilme, yani sorunun normal siyasi prosedürün sınırları dışında acil önlemler ve meşrulaştırıcı fiilleri gerektiren varoluşsal bir tehdit olarak gösterilmesi için, hükümet kararı ile kaynak dağılımlarını ya da daha ender olarak ortak yönetişimi talep etmek üzere siyasallaşmış olmayandan (devlet siyasallaştırılmasının söz konusu olmadığı ve kamu politikası konusu yapılmayan anlamında) siyasallaşmış olana geniş bir alanda işlemektedir (Griffiths, Roach, & Salomon, 2011, s. 221).

Asıl amaç güvenliğin sağlanması değil meselenin güvenlik dışılaştırılmasıdır. Weaver'a göre eğer ortada tehdit yoksa güvenlik söz konusu olamaz (Baran & Macar, 2017, s. 252). Karar alıcılar da olağanüstü tedbirler olarak almak istedikleri konuları, güvenlik tehdidi gibi sunarak uygulayacakları yaptırımları meşrulaştırma yolunu seçebilmektedir.

Sektörel güvenlik anlayışı içinde Okul beş genel güvenlik kategorisi oluşturmuştur. Okul, askeri güvenliğin yanına çevresel, ekonomik, toplumsal ve siyasi güvenlik kavramlarını da eklemiştir. Böylelikle güvenlik olgusunun sadece askeri düzeyde kalmasının önüne geçilmiş ve daha da genişlemesi sağlanmıştır. Güvenliğin dinamikleri güvenlikleştirici aktörler ve referans nesnelere tarafından belirlenmektedir. Güvenlikleştirici aktörler yani, toplumun önde gelen siyasi liderler, bürokratik birimler, hükümetler, lobiciler ve baskı grupları

tarafından referans nesnelere belirlenmektedir. Bunlar; hükümet, toprak ve toplumu içeren devletin varlığının tehdit edildiğini ilan ederek meselelerin bir güvenlik hali almasını sağlamaktadırlar (Emmers, 2017, s. 131-132). Bu doğrultuda Okul'un, kategorileştirdiği güvenlik anlayışlarının ayrı ayrı ele alınması önem arz etmektedir.

Buzan, Weaver ve Wilde'in yazmış olduğu "Security A new Framework for Analysis" kitabında siyasi güvenliği sosyal düzen(ler)in örgütlenmesi ile ilişkilendirmiş devletin egemenliğine karşı oluşan askeri olmayan tehditler bütünü olarak ele almışlardır. Devletlerin iç ve dış dinamiklerinde yaşanan her sorun siyasal sektörü de etkilemektedir, bu nedenle güvenliğin kategorileşmesinde yer almaktadır. İstikrarlı devlet yapısında, sağlam bir ideoloji ve doğru hükümet programları bulunması gerektiği öne sürülmektedir (Buzan, Waever, & Wilde, 1998, s. 141).

Askeri güvenlik sektöründe devlet hala en önemli referans nesnesi olmasıyla birlikte tek de değildir. Askeri güvenlik meseleleri, büyük ölçüde hükümetlerin kendilerini iç ve dış askeri tehditlere karşı koruma yeteneği etrafında dönmektedir. Ancak bu durum aynı zamanda ülkeleri veya hükümetleri varlığına yönelik göçmen veya rakip ideolojiler gibi askeri olmayan tehditlere karşı savunmak için askeri güç kullanımını da içerebilir. Diğer beş güvenlik sektöründen en dikkat çekeninin askeri güvenlik olmasının sebebi, güvenlik anlamında devletlerin davranışlarının en görünür sektör olmasıdır (Ağır B. S., 2013, s. 50). Kısaca askeri güvenlik kuvvet temelli baskı ilişkilerini içermektedir. Buzan ve arkadaşlarının ifadelerinden de anlaşılacağı gibi siyasi ve askeri güvenlik ayrı kategorilerde alınmış olsa da birbirleri arasında doğrudan bir bağ barındırmaktadır. Aynı şekilde diğer güvenlik kategorilerinde de bu durum göze çarpmaktadır.

İnsan faaliyetleri ve gezegendeki çevre konularındaki ilişkiyi ifade eden çevre güvenliği, kıt kaynaklardan, çevre felaketlerine kadar hem ulusal hem de uluslararası kadar yaygınlık göstermektedir. Son yirmi yıldır gündemde olan çevre sorunlarının güvenlik bağlamında tartışılması, çevresel güvenlik kavramına ilginin artmasını da sağlamıştır. Çevresel güvenlik, küresel ısınma, iklim değişiklikleri, çevre felaketleri, nükleer santraller vb. ekolojik tehditlerden insanlığı ve çevreyi koruyarak sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak amacıyla günümüzde önem kazanmıştır. Aynı zamanda çevre politikalarının siyasete de yansımaları özellikle muhalefet partileri bu durumu iktidara karşı bir koz olarak kullanma eğilimine gitmektedirler (Buzan, Waever, & Wilde, 1998, s. 71-75).

Ekonomik güvenlik kapitalist sistemde aktörlerin kendilerini güvensiz hissetmesinden dolayı, anarşinin siyasi yapısı ile piyasanın ekonomik yapısı ile doğrudan ilişkisinin olmasıyla birlikte bir güvenlik sorunu olarak açığa çıkmıştır. Devletlerin güçlerinin ve refahlarının sürdürülebilirliği açısından ekonomi büyük bir öneme sahiptir. Devletlerin zenginliğinin artabilmesi için gereken pazar kaynaklarının da ulaşılabilir olması gerekmektedir (Kılıçaslan, 2016, s. 9; Hisarlıoğlu, 2019, s. 2). Ekonomik güvenlik ticaret, üretim ve finansla dair ilişkileri bünyesinde bulundurmaktadır. Okul'un "Toplumsal Güvenlik" kuramı da bu sektörel güvenlik alanlarıyla iç içe geçmiş durumdadır.

2.1. Toplumsal Güvenlik

Bu çalışmanın teorik zeminini oluşturan Okul'un "Toplumsal Güvenlik" kuramını diğer kuramlardan daha detaylı olarak ele almak doğru bir yaklaşım olacaktır. Covid-19 pandemisinin toplumlar üzerinde oluşturmuş olduğu güvenlik tehditlerinin ortaya çıkarılmasında ve bu tehditlerin yok edilmesinde bu kuramın tezlerinden faydalanılmıştır.

Toplumsal güvenlik kavramı salt askeri güvenlik anlayışından uzaklaşarak devlet merkezli anlayıştan toplum ve birey merkezli bir güvenlik anlayışına doğru yol almayı ifade etmektedir. Toplumsal güvenlik kavramı ilk olarak Buzan tarafından yazılan "People, States And Fear" adlı kitapta geçmektedir. Buzan toplumsal güvenliği, kültür, dil, din, ulusal kimlik ve geleneksel özelliklerin sürdürülebilirliği şeklinde ele alırken; (Buzan, 2015, s. 122) Weaver ise toplumsal güvenliği, devlet ve toplumsal güvenliğin ikililiği şeklinde kavramsallaştırmıştır. Bu minvalde esas önemli olanın ise kimlik olduğunu vurgulayan Weaver, kimliğe karşı yapılan tehdidin devlet ve toplum nezdinde farklı algılamalara yol açacağını savunmaktadır. Toplum içindeki kolektif kimliklere odaklanan bu güvenlik anlayışında toplumların kimliklerine dair taşıdığı aidiyet bağı ile 'biz' duygusuna gelebilecek tehdiye karşı ortak duruş sergilemektir (Weaver, 2008, s. 153-159).

Sektörel güvenlik anlayışının önemi üç nedenden kaynaklanmaktadır. İlki, geleneksel güvenlik anlayışını muhafaza ederek güvenlik ile ilgili yeni çalışmaları bir araya getirmiştir. İkincisi, egemenlik, refah, kimlik ve sürdürülebilirlik gibi değerlerin de odak noktaları olabileceğini ortaya koymuştur. Son olarak, güvenliğin farklı

nitelendirilebileceğinin anlaşılmasını sağlamıştır (Ağır B. S., 2013, s. 53). Okul, güvenliği beş farklı sektörde kategorize etmiş olsa da birbirlerine bağlı olarak sektörler arası güvenlik sorunları ortaya çıkabilmektedir. Bunun anlamı güvenlik sektörleri arasında bir geçişkenliğin ve birbirleri ile çok yakın bağları olmasıdır. Örneğin ekonomik bir alanda yaşanan güvensizlik hem siyasi hem de toplumsal güvenliği dolaylıda olsa etkilemektedir. Toplumsal güvenliğin Okulun diğer dört güvenlik anlayışından ayrılan en önemli yönü diğer anlayışlar merkeze devleti alırken; toplumsal güvenlikte esas olan toplumdur. Çünkü devlet aldığı kararlar ile toplumun kendini güvende hissetmemesine yol açabilir. Bu durum devletin güvenliğini tehdit etmesi durumunda açığa çıkar. (Ak, 2018, s. 87) Bu bölümde toplumsal güvenliğin teorik alt yapısı işlenmiş olup bir sonraki bölümde Türkiye'nin pandemi sürecindeki toplumsal güvenlik yansımaları incelenecektir. Çalışmada Covid-19 pandemisi toplumsal güvenlik anlayışı ile ele alınmış olsa da devletler süreçten hem ekonomik güvenlik hem de siyasi güvenlik tehlikesi açısından etkilenmişlerdir. Bu doğrultuda diğer güvenlik anlayışlarına yer verilmesi kaçınılmazdır.

3.TÜRKİYE'DEKİ PANDEMİ SÜRECİNİN TOPLUMSAL GÜVENLİĞE ETKİLERİ

Covid-19 küresel bir sağlık krizi olarak ortaya çıkmış olsa da pandeminin etkileri ekonomik, toplumsal ve siyasi kriz gibi pek çok alanda kendini göstermiştir. Pandeminin kısa süre içerisinde tüm dünyaya yayılması ile devletler kendi önlem planlarını devreye sokmuş; böylece küreselleşme kavramı da sorgulanmaya başlanmış ve milliyetçilik kavramı yeniden tartışılır hale gelmiştir. Pandemi devletlerarasında bir ulusal güvenlik sorunu haline dönüşmüş ve önlemlerde bu doğrultuda daha sıkı ve topyekûn alınmıştır (Sayın & Özyakar, 2021, s. 532).

Bu süreçte devletler pandemi ile mücadelede pek çok tedbir devreye sokmuş ve bu tedbirler vatandaşlarca yakından takip edilmiştir. Devlet kapasitesinin ve gelişmiş sağlık sisteminin ne kadar önemli olduğunu ortaya çıkaran bu süreçte devletlerin gelişmişlik-gelişmemişlik düzeylerine göre değil yeni oluşuma adapte olan devletlerin ve vatandaşların, süreci nasıl başarılı bir şekilde yürütebildikleri gözlemlenmiştir (Pantucci, 2020, s. 3). Liderlerin aldıkları kararlarda bilim uzmanlarını dinlemeleri ve bu doğrultuda karar almalarının da önemi büyüktür.

İngiltere ve Brezilya gibi ülkeler pandemi tedbirleri arasında diğer ülkelerden farklılık göstererek sürü bağışıklığı kazanarak virüsün kontrol altına alınabileceğine inanmışlardır. Fakat yeni bir virüs olduğu için hiçbir bireyin bağışıklığının olmamasından dolayı böyle bir politikanın başarısızlıkla sonuçlanacağı apaçık ortada olmasına rağmen bu ülkeler bu politikalara yönelerek vakaların hızla artmasına ve sağlık sistemlerini ağır bir yükün altında kalmalarına neden olmuşlardır (Barr, 2020; Bastos, 2020). Bu ülkeler, sonuçları vahim olan uyguladıkları bu politikadan vazgeçmek durumunda kalmışlardır.

Devletler, Covid-19 ile mücadelede gereksinim duydukları tıbbi malzemeleri üretmek veya tedarik etme yoluna başvurmuşlardır. Sağlık alanının hızlıca uluslararasılaşması da beraberinde sağlık milliyetçiliğinin ortaya çıkmasını sağlamış ve tıbbi malzeme tedarikinde görece gelişmemiş ülkeler, gelişmiş ülkelere göre daha çok zorluk çekmişlerdir (Balta, 2020, s. 16-17). Özellikle pandemi sürecinde maske, hijyen malzemeleri, test kiti ve aşı virüsle mücadelede devletlerin en çok ihtiyaç duyduğu malzemelerdir. Yine bu süreçte küresel salgınla tek başlarına mücadele edemeyen devletler uluslararası örgütlerin devreye girmesini ve etkin olmasını beklemişlerdir. Nitekim ne Birleşmiş Milletler (BM) ne de Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) bu beklentileri karşılayamamıştır. Öyle ki Avrupa Birliği (AB) ülkeleri arasında 'maske savaşları' çıkmıştır. Yaşanılan bu durumlar felaketi beraberinde getirip AB'nin dağılacağı ve uluslararası örgütlerin artık olmayacağı anlamına da gelmemektedir (Bağbaşıoğlu, 2020, s. 385-386). Süreç uluslararası örgütler açısından reform gerekliliğini ortaya çıkartırken, AB için ise Birliğin sorgulanmasına neden olup üye ülkelerin kendi çıkarlarını Birlik çıkarları üstünde tuttuğu tekrardan gözlenmiştir.

Toplumsal güvenlik kavramında toplum, ortak kimlik duygusunu taşıyarak bir arada olan insanlar bütünlüğünü kastedmektedir. Bu doğrultuda kullanılan toplum kelimesi sadece Türkiye sınırları içerisinde yaşayan bireyleri kastedmemektedir (Baran & Macar, 2017, s. 255). Türkiye sınırları dışında çeşitli sebeplerden dolayı bulunan vatandaşlara yönelik pandemi kapsamında sağlık güvenliklerinin sağlanması adına buldukları ülkelere Sağlık Bakanlığınca tahsis edilen ambulans uçaklarla Türkiye gelişleri sağlanmıştır (Küçük, 2020)

Pandemi sürecinde Türkiye de diğer pek çok ülke gibi Covid-19 pandemisi Bilim Kurulu oluşturmuş ve bu kuruldaki kararları uygulamaya koymuştur. Uygulamaya konulan kararlar arasında sınırların kapatılması, sokağa çıkma yasağı, toplu etkinliklerin yapılmaması, işlerin evden yürütülmesi ya da yarı zamanlı çalışılması

ve kafe, restoran, alışveriş merkezleri gibi yerlerin kapatılması gibi önlemler alınmıştır (Erciyes & Genç, 2020, s. 7). Alışkanlıkların değişmesine de sebebiyet veren pandemi süreci kültürel anlamda da önemli bir tehdit oluşturmuştur.

Pandemi tedbirleri gün geçtikçe insanlarda ve toplumlarda güvensizlik hali ortaya çıkarmıştır ve bu durum psikolojik ve davranışsal etkilere neden olmuştur. Bu süreçte bireylerde ortaya çıkan kaygı, korku ve depresif düşünceler beraberinde geleceğe dair belirsizlik durumunu ortaya çıkarmaktadır. Bu düşünceler doğrultusunda bireylerde kendini güvende hissedememe duygusu daha da ön plana çıkarmaktadır (Ak, 2020, s. 272). Kendini güvende hissedememe duygusu dolaylı olarak devlet ve vatandaş arasındaki güven duygusunu da derinden etkilemektedir.

İnsanlığın en önemli hakkı olan yaşama hakkı Covid-19 ile tehdit edilmiştir. Bu durum toplumsal güvensizliği tetiklerken devletlerin de bu yönde adım atmaları zorunlu bir hal almıştır. Çünkü toplumun güvenliği devletin güvenliğinin korunması ve sağlanmasında büyük bir etkidir. Pandeminin insan yaşamını tehdit etmesinin yanı sıra insan gibi yaşama hakkının yani eğitim ve sosyalleşme gibi hakların da elinden alınmasına sebebiyet vermiştir. Bu durumda Türkiye, yaşanan olumsuzlukların en aza indirilebilmesi, toplumsal güvenin sağlanabilmesi için birtakım yenilikler yapmıştır. Özellikle en çok etkilenen bir alan olarak eğitimde yapılan yenilikler dikkat çekicidir. Eğitimlerin online olarak devam ettirilmesinin sağlanması ve bunun için alt yapı ve eşitsizliklerin giderilmesi ile hızlı bir şekilde adapte olunması kolaylaştırılmıştır. Eğitim, birey gelişimi ve bireysel güvenlik için önemli olduğu kadar devletin güvenliği için de o kadar önemlidir. Eğitimin pandemi sürecinde etkin ve yeterli sağlanabilmesi ilk önce toplumun güvenliğini sağlarken sonrasında devletin güvenliğini de sağlamaktadır. Çünkü eğitilmiş bireyler, karşılaşılabilecek tehditlerin farkında olma bilincine sahipken; tehditlere karşı alınabilecek tedbirlere karşı da duyarlı olacaktır (Yenal, 2020, s. 1321).

Hayatını devam ettirebilmek için çalışmak zorunda olan halkın büyük çoğunluğunun alınan tedbirler ile evlere kapatılması toplumdaki salgının doğurduğu ölüm korkusuna ek olarak; alınan tedbirlerle ekonomik sıkıntılar da beraberinde gelmiştir. Bir süre boyunca sadece belli başlı sektörlerin açık kalması öngörülmüştür. Alınan tedbirler arasında bulunan sınırların kapatılması da ekonominin hem yerel hem de küresel ölçekte etkilenmesine sebebiyet vermiştir. Bu nedenle tüm ülkeler sürecin getireceği olumsuzluklardan daha az etkilenmek için ekonomide önemli tedbirler almışlardır.

Alınan tedbirler iki amaca yönelik olarak sınıflandırılabilir: Birincisi, alınan tedbirler doğrultusunda iş kaybına ve gelir kaybına uğrayan kişi ve şirketlere yönelik destek olmak. İkincisi ise birinci amaca bağlı olarak ülke ekonomisinin işleyişini devam ettirerek tedarik zincirinin işleyişinin sekteye uğramaması için alınan tedbirlerdir. Türkiye bu süreçte “Ekonomik İstikrar Kalkanı” paketi ile 200 milyar TL’lik bütçe ayırmıştır (Sarı, 2020, s. 185-186).

Francis Fukuyama ve Luis Felipe Lopez-Calva’ya göre pandemi sürecinin ülke içinde başarılı bir şekilde yürütülmesinde üç faktör etkilidir: Bunlar; devlet kapasitesi, sosyal güven ve siyasi liderliktir. Devlet kapasitesi ana temeli oluşturmaktadır. Devletin sağlık sistemi ne kadar güçlü olursa pandemiyle mücadelesi o kadar kolay olacaktır. Ama sadece devlet kapasitesi tek başına yeterli gelmemektedir. Bunun yanında ikinci faktör olan sosyal güven gelmektedir. Sosyal güvenin iki önemli unsuru vardır, ilki devlet ile halk arasındaki güvendir. Böylelikle devletin karantina veya kısıtlama gibi tedbirleri almasının kolaylaşmasını sağlamaktadır; ikincisi ise vatandaşlar arasındaki güvendir. Bu güvensizlik durumu yıkıcı sonuçlar doğurmakla birlikte kutuplaştırmayı arttırabilmektedir. Üçüncü faktör olan siyasi liderlik ise hiyerarşik olarak devletin en tepesinde bulunan yöneticinin olağanüstü hâl kararları alma yetkisini elinde bulundurmasıdır. Bazı siyasi liderler kendi statüsüne bir tehdit olarak algılayarak bu doğrultuda tedbirler almıştır. Bazı siyasilerinde kamu yararına tedbirler almış olması pandemi sürecinin yönetilmesinde ülkeler arası farklılık göstermesinin sebepleri arasında gösterilebilir (Fukuyama & Lopez-Calva, 2021).

Bu bağlamda Türkiye’deki pandemi sürecinin başarılı bir şekilde yürütülmesinde üç önemli faktör ön plana çıkmıştır. İlk olarak sağlık sisteminin kapasitesine vurgu yapılmaktadır. Türkiye’de kısa süre içerisinde şehir hastaneleri kurulmuş ve sağlık personelleri alımları arttırılmıştır. Sosyal güven faktörünün ilk unsuru devlet ile halk arasındaki güvenin sağlanmasıdır. Türkiye’de alınan pandemi tedbirlerine halkın büyük çoğunluğu uyum sağlamış ve diğer Avrupa ülkeleri gibi kısıtlamalara karşı herhangi bir eylem ile karşılık vermemiştir. İkinci faktör ise devlet ve halk arasındaki güven ile vatandaşlar arasındaki güvendir. Alınan tedbirlerin uygulanabilirliği devlet ile halk arasındaki güvenin kuvvetini belli ederken, vatandaşlar arasındaki güven ise hem ekonomik düzeylerinin farklılığından kaynaklanmakta hem de hastalığın bulaşıcılığı söz konusu olduğundan ikili ilişkilerde de güvensizliği ortaya çıkarmaktadır. Alınan tedbirler arasında olan eve kapanma

ve bununla birlikte gelen çalışmama durumu ekonomik anlamda halkın çoğunluğunu zora sokarken; zengin-yoksul ayrımını daha da derinleştirmiştir. Üçüncü faktör siyasi liderlikte halk üzerindeki karar alma yetkisinin bulunmasıdır. Türkiye'de bu süreçte yürütme tarafından alınan bütün tedbirler ve kararlar halkın sağlığı ve refahı üzerine olmuştur. Pantucci'ye göre devletler, alınan önlemlerde halka karşı şeffaf ve anlaşılır açıklamalarda bulunmak zorundadırlar. Şayet bulunulmaması halinde vatandaşların devlete karşı güvensizliği artmakta ve haklarından mahrum edildikleri duygusu açığa çıkmaktadır. Siyasi liderlerin de halka karşı net olmayan veya yanıltıcı ifadeleri vatandaşların devlete olan inancını zedelemektedir (Pantucci, 2020). Türkiye örneğine bakıldığında, pandemi sürecinde 'Hayat Eve Sığar' (HES) uygulaması ile vatandaşların takibi sağlanmıştır. Sağlık Bakanlığı tarafından haftalık olarak Türkiye genelindeki vaka sayıları ve vefat sayılarının paylaşımını şeffaf şekilde yaparak halkın güvenini muhafaza etmiş ve alınan tedbirler meşru zemine oturtulmuştur. Şekil 1 ve Şekil 2 de Türkiye'nin ve Avrupa'nın gelişmiş ülkeleri arasında yer alan Almanya'nın aşılama verileri verilmiştir. Ortaya konulan bu verilerle Almanya ve Türkiye'nin pandemi yönetiminin halkın aşılmasına olan etkisini karşılaştırmak amaçlanmıştır.

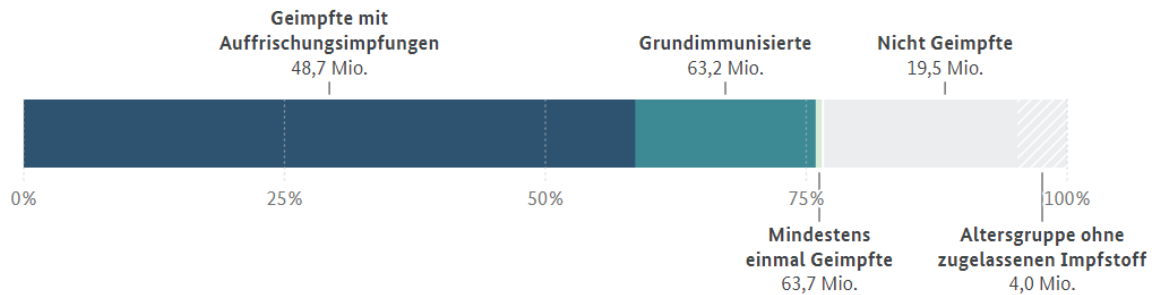
Şekil 1. Türkiye'nin Covid-19 Aşısı Verileri

EN AZ İKİ DOZ AŞI OLMUŞ 18 YAŞ VE ÜSTÜ NÜFUS (%)	
2.DOZ AŞI YAPILMA ORANI	
% 85.34	
1.DOZ AŞI YAPILMA ORANI: % 93.08	
1.,2. VE 3.DOZ TOPLAMI	
146.881.913	
1 DOZ UYGULANAN	57.776.278
2 DOZ UYGULANAN	52.968.985
3 DOZ UYGULANAN	27.606.020

Kaynak: (Sağlık Bakanlığı, 2022).

Aşılama çalışmaları başladığından buyana aynı titizlikle günlük yapılan aşılama özen gösterilerek paylaşılmaktadır. Şekil 1'de Sağlık Bakanlığı tarafından paylaşılan 2022 Mart ayı itibari ile Türkiye'de uygulanan aşılama verileri verilmiştir. Şekil 1'deki veriler incelendiğinde aşılama çalışmalarında toplumun büyük bir kısmının ilk aşılarını olduğu görece ikinci ve üçüncü doz aşılamanın daha az olduğu görülmektedir. Bu sonucun çıkmasının nedeni aşının ilk çıktığında kesin çözüm olarak görülmesidir. Daha sonra ikinci ve üçüncü doz mecburiyetinin getirilmesi toplumdaki aşya olan güveni kırmış olduğu Şekil 1'deki veriler üzerinden anlaşılmaktadır.

Şekil 2. Almanya'nın Covid-19 Aşısı Verileri

Kaynak: (Impfdashboard.de, 2022).

Şekil 2' de verilen aşılama grafiği Almanya'nın 2022 Mart ayı itibariyle toplam aşılama oranlarını göstermektedir. Almanya'da ilk dozu yapılan bireylerin oranı %76.6, ikinci doz aşısını yaptıranlar %75.9 iken üçüncü dozu vurulanların oranı ise %58.6'dır. Toplumsal güvenlik anlayışının dinamikleri arasında olan politika yapıcılarının toplumu ortak bir tehdide ikna etmeleri ve buna karşılık olarak alınacak kararlarda toplumun her koşula rızası meydana gelmektedir. **Şekil 2'**den yola çıkarak, Almanya'nın pandemi sürecinde

yürüttüğü politikaların toplum üzerinde ortaya çıkardığı güvensizliğin aşılama çalışmalarına yansdığı söylenilebilir.

Avrupa'nın en gelişmiş ülkeleri arasında olan Almanya ile Türkiye karşılaştırıldığında nüfuz olarak da daha fazla olan Almanya'nın aşılama Türkiye'nin gerisinde kaldığını söylemek mümkündür. Almanya'nın aşılama alanında geri kalmışlığın etkilerini, karar alıcılarının toplum üzerindeki güveni sağlayamamış olmaları ve toplumun karar alıcılarına güvensizliğinden kaynaklandığı iddia edilebilir. Bu durum ise beraberinde aşı karşıtlığını getirmiştir.

Türkiye'nin pandemi sürecinde kendi kendine sağlık alanında yeterlilik anlamında diğer ülkelere nazaran daha iyi durumda olduğu görülmüştür. Uygulanan sağlık politikaları içerisinde diğer ülkelere farklı olarak, hastalığın teşhisi için yapılan testin negatif olsa dahi tomografi ile tanı konulması ve tedaviye başlanması (Sülkü, Coşar, & Tokatlıoğlu, 2021), kendi aşı çalışmalarına ağırlık verilmesi ve sağlık cihazlarının üretimi gibi bazı unsurları hemen devreye sokmuştur. Bunun yanında Covid-19 tedavi süreçleri ücretsiz yapılmıştır. Evlerinde karantina altında kalan halkın ihtiyaçlarının giderilmesi için Vefa Sosyal Destek Ekipleri kurulmuş ve sosyal devlet ilkesi çerçevesinde hareket edilmiştir. Bu faaliyetler Kopenhag Okulu'nun toplumsal güvenlik yaklaşımlarının uygulaması olarak görülebilir.

Pandemi sürecinde Türkiye kendine yetebilirliğin yanı sıra sağlık alanında yardıma muhtaç ülkeleri de görmezden gelmemiştir. Sağlık diplomasisi adı altında yoksul ülkelerdeki insanlara pandemi ile mücadelede ihtiyaç duyduğu tıbbi malzeme yardımında bulunmuştur (Battır, 2019, s. 155). Yoksul ülkelere yapılan maske, aşı ve test kitleri yardımı Türkiye'deki bir kısım toplum tarafından eleştirilmiş ve yapılan yardımların fazlasıyla kendi vatandaşları için yapılması şeklinde söylemler doğurmuştur. Bu durum sağlık milliyetçiliğinin bir tezahürü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Toplumsal güvenliğin pandemi sürecine ilişkilendirilerek anlatılmasının en önemli sebepleri arasında tehdidin doğrudan bireyler olması bununla ilişkili olarak devletlerin farklı sektörlerde yaşadığı zorlukların açığa çıkmasıdır. Türkiye bu süreçte gerek yapmış olduğu uygulamalar gerekse söylemleri doğrultusunda toplumsal güvenliği sağlayarak toplumda oluşan biz olgusu ile sürecin yönetilmesinde etkili olmuştur.

4.PANDEMİ BİTTİ YA SONRA?

Covid-19 pandemisi sadece sağlık sektörünü etkilemeyip tüm sektörlerin ya doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemesine neden olmuştur. Pandemi sonrası değişikliklerde bu doğrultuda sadece sağlık alanında değil tüm sektörlerde büyük ya da küçük çaplı yaşanmıştır. Süreç hala devam etse de bazı bilim insanları pandemi sonrası olası öngörülerini sunmuşlardır. En önemli ortak kanı ise güvenlik konuları dâhil hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağıdır.

İlk yoğunlaşılan konu milliyetçilik akımlarının tetikleneceği görüşüdür. Pandeminin ilk başlarında ABD Başkanı olan Donald Trump'ın Covid-19'a Çin virüsü demesi dünyayı Çin karşıtlığına iterek göçmenler üzerindeki toplumsal gerilimi arttırmıştır. Çin karşıtlığının artması sadece Çin'e yönelik değil tüm Uzak Doğu ülkelerini ve halklarını da kapsayarak ayırt edilmeden şiddete ve Covid-19 ile ilişkilendirilen ırkçı söylemlere maruz kalındığı görülmektedir. Bu tür eylem ve söylemlerin artması da radikal hareketlenmelerin de önünü açmaktadır (Pantucci, 2020). Türkiye'de de pandemi sürecinde toplumda Uzak Doğu ülkelerinin vatandaşlarına karşı nefret ve saldırgan hareketler gözlenmiştir. Bu söylemlerin yanı sıra ekonomik sıkıntıların da açığa çıkması milliyetçilik duygularının daha da artmasına zemin hazırlamıştır.

Bu süreçte en çok etkilenen sektörler arasında yer alan ekonomide bir düzen değişikliği olacağı iddia edilmiştir. Özellikle liberal ekonominin savunduğu mutlak üstünlük olarak ifade edilen herkesin her şeyi üretmesi ve hizmeti sunması anlayışı yerine en iyi olunan ürünlerin üretimini ve hizmetini sunması anlayışı tekrardan gözden geçirilecektir. Öyle ki pandemi sürecinde sınırların kapatılması ve ülkeler arası ithalat ve ihracatın durması ülkelerin her sektörde kendine yeteri kadar ürün ve hizmet sunmasının önemini açığa çıkarmıştır (Güder, 2021). Türkiye'nin turizm geliri yüksek bir ülke olmasından dolayı sınırların kapatılması ve seyahatlerin yasaklanmasında en çok etkilenen ülkeler arasında yerini almıştır. Bu nedenle kademeli normalleşme sürecinde turizm faaliyetlerine öncelik verilmiştir (Demir, Günaydın, & Şen Demir, 2020, s. 92).

Pandemiyle birlikte çalışma alışkanlıklarında da değişimler görülmüştür. Özellikle birçok beyaz yakalı sektörlerin uzaktan da işleri yönetebildiği, mavi yakalı sektörlerin ise hem ekonomi hem de sağlık açısından büyük risk gruplarını oluşturduklarını açığa çıkarmıştır. Bu doğrultuda beyaz yakalı işlerin uzaktan yönetilmesi ve devam ettirilmesi büyük şehirlerden özellikle İstanbul'un iş nüfusunu azaltabileceği ön

görülürken; mavi yakalı sektörlerde ise otonom çabaların arttırılacağı iddia edilmektedir. Bu doğrultuda daha büyük ve müdahaleci devlet anlayışı ortaya çıkacaktır (Zarifoglu, 2020, s. 109-110).

Bu süreçte hem küreselleşmede hem de uluslararası örgütlerde sorgulamalar başlamıştır. Pandeminin küresel bir salgın haline dönüşmesi küreselleşmenin kötü yönünü açığa çıkarmıştır. Özellikle sınırların kapatılması ve seyahat yasağı gibi alınan tedbirlerden de anlaşılacağı gibi özellikle sınırların kapatılması ve seyahat yasağı gibi alınan tedbirlerden de anlaşılacağı üzere küreselleşmenin bu süreçte olumsuz yanları açığa çıkmış; uluslararası örgütlerinde kolektif çalışamamaları süreçte etkisizliklerini ortaya koymuştur (Atlı, 2020, s. 56). BM ve AB örneklerine bakıldığında işsizlik ve güvensizliğin boyutlarının ne denli büyük olduğu görülmektedir.

BM bünyesinde kurulan DSÖ' nün hastalığın pandemi olarak adlandırılmasında geç kalmış olması kendine yönelik eleştirilere neden olmuştur. AB'nin ise ülkeler arasında yardımlaşma krizi yaşamaması ve pandemi başlangıcından bu yana ciddi bir dayanışma sergileyememesi başta Almanya ve Fransa olmak üzere birliğin diğer ülkeleri nezdinde itibarı ve güvenilirlikleri sarsılmıştır. Diğer taraftan süreçte bu türden olumsuzlukların yaşanmış olması küreselleşmenin sonunu veya örgütleri ortadan kaldıracak gelişmeler olarak okunmamalıdır (Ağır O. , 2021, s. 892). Pandemi sonrasında da küreselleşme ve uluslararası örgütler varlıklarını sürdüreceklerdir. Fakat küresel yardımlaşmanın öneminin ortaya çıktığı bu süreçte gelecekte pandemi gibi küresel krizlerle daha aktif mücadele edebilmek için yeni önlemler ve tedbirler alınmasının bu krizin devletler tarafından ne kadar ciddiye alındığıyla ilgili olacaktır.

Avrupa'nın önde gelen ülkeleri arasında olan Fransa, İtalya, İngilterede sağlık sistemleri çökme derecesine gelerek, yaşlıların ölüme terk edildiği, doktorların tedavi için hasta tercih ettikleri gibi trajediler basında yer almıştır (Taştan, 2020, s. 41). Bu bağlamda liberal demokrasilerin birçoğunun pandemi sürecinde sınıfta kaldığını söylemek doğru olacaktır. Türkiye bu ülkelere kıyasla böyle bir sorun yaşamamış hatta dış yardımlarda bulunmuştur. Başta Türk halkının olayı ciddiye alışı ve yetkililerin aldıkları kararlara uymaya özen göstermeleri sürecin yönetiminde büyük etken olmuştur. Komşu ve diğer ülkelerin sağlık alanında yetersiz kalmaları üzerine Türkiye'nin sağlık alanında yaptığı yardımların sonucu olarak da gelecek dönemlerde sağlık turizmde önde gelen ülkelere biri olmasını kaçınılmaz kılmaktadır. Pandemi süreci bir kez daha gösteriyor ki salt askeri anlayış devletin güvenliğini sağlamada yetersiz kalmaktadır. Pandeminin hem ekonomik hem sağlık alanında verdiği tahribatları bu süreçte kestirmek zor olsa da önümüzdeki yıllarda ekonomik anlamda bir krizle karşı karşıya kalınması kaçınılmazdır. Türkiye bu süreçte inşa etmeye çalıştığı toplumsal güvenliği karşılayacağı bir ekonomik bunalım ile yıkabilir.

5.SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Covid-19 salgını siyasi, ekonomik ve toplumsal açıdan hem ulusları hem de uluslararası aktörleri derinden etkilemiştir. Bu etkilenmenin sonucunda sorgulamalar başlamış ve bu sorgulamaların en büyüğü küreselleşme adına olmuştur. Uluslararası sistemde hiçbir örgütün ortaya çıkan krizin yönetiminde etkin davranamaması ayrı sorgulamalara yol açmıştır. Kopenhag Okulu'nun toplumsal güvenlik anlayışı çerçevesinde değerlendirilen pandemi süreci gösteriyor ki devlet ve toplum arasındaki güven bağının bu dönemde fazlaca sorgulandığı ve sürecin başarılı atlatılmasındaki önemi ile birlikte içe kapanmanın olumsuz bir tepkisi olarak milliyetçi duyguları uyandırmasıdır.

Pandemi sürecinin hala devam ettiği ve hastalıkta her geçen gün farklı hastalığın varyantlarının ortaya çıktığı görülmektedir. Kısa süre zarfında biteceği de öngörülmemektedir. Fakat etkisinin zayıflayacağı tahmin edilmektedir. Bu doğrultuda pandeminin ulusal ve uluslararası sisteme verdiği zarar tam anlaşılacakla birlikte pandemi sonrası dönem hakkında da radikal önermelere yer vermek yanıltıcı olacaktır. Bu sebeple pandemi sonrası dönem için tahminlerin sunulması daha doğru yaklaşımdır. İlk olarak devletlerin güvenlik algılamalarının gelecekte nasıl şekilleneceği konusu gelmektedir.

Covid-19 pandemisi öncelikle sağlık krizi olarak değerlendirilmiş ve pek çok sektörü derinden etkilemiş, sağlık güvenliğinin önemini ortaya çıkarmıştır. İkinci olarak küreselleşmenin daha çok sorgulanacağı bir döneme girileceği yönündedir. Bu sorgulamalar neticesinde uluslararası sistemde daha çok devlet merkezli güvenlik anlayışının yer bulacağı kanısına varılmıştır. Bu süreçte ulus-devletler her ne kadar içe kapanıp krizi tek başlarına yönetmeye çalışmışlarsa da çözüm daima uluslararası işbirliğinde yatmaktadır. Bu nedenle küreselleşmenin iyi yönetilmesi ve devletlerin pandemi sürecinde yardımlaşma ve dayanışmalarının artması sürecin kısaltılması adına yararlı olacağını varsaymaktadır.

Uluslararası işbirliğinden kaçınan ülkelerin milliyetçi eğilimlere yönelmiş olması toplumlararası etkileşimi olumsuz yönde etkileyecektir. Son olarak uluslararası güç algısının değişeceği öngörülmektedir. Uluslararası sistemde askeri, siyasi ve ekonomik alanda görece daha büyük ülkelerin bölgesel güç sahibi olmaları daha olası görülürken pandemi sürecinde görüldü ki bu alanlarda güçlü olan devletler daha çok etkilenmiştir. Bu doğrultuda güç artık yeni oluşumlara ve krizlere daha erken adapte olabilen devletlerin elinde olacaktır.

Covid-19 pandemi sürecinde uluslararası örgütlerin beklentileri karşılayamaması sürecin daha sancılı geçmesine neden olmuştur. Bu süreçte başta DSÖ ve BM olmak üzere daha etkin çalışma yapmaları beklenmekteydi. Özellikle ilk olarak pandemi sürecinde çok etkilenen ülkelere yapılacak yardım ve dayanışmaların etkili bir biçimde olmasını sağlayarak insan ölümlerinin daha az olmasını ve ekonomik olarak dünyada büyük çaplı bir krize sürüklenmesi kontrol altına alınabilirdi. Pandemi sürecinin daha iyi yönetilebilmesi için uluslararası örgütlerin yanı sıra devletlerin de işbirliği içinde olması gerekmektedir.

Her devlet pandemi sürecini daha az kayıp ile tamamlamayı hedeflerken bencil davranmıştır. Bu bencil davranış küreselleşmiş bir dünyada hem ekonomik hem de siyasi anlamda doğrudan tüm ülkelerin etkilenmelerine sebebiyet vermiştir. Oysaki kolektif bir işbirliği yaşanmış olsaydı hatta sürecin en başında pandemi süreci bilgi akışını ve alınacak tedbirlerin uygulanmasını sağlayacak ortak bir kurum oluşturulması hastalığın hem yayılma hızını azaltacak hem de daha kısa sürmesini muhtemel kılacaktı. Kurulacak bu kurumla birlikte pandemi sürecinde en çok etkilenen ekonomik alan üzerine yapılacak çalışmalar ile de pandemi sonrası dönemin etkileri en aza indirilmesi sağlanabilir.

Türkiye özelinde bakıldığında ise devletin bu süreçte kazandığı toplumsal gücü devam ettireceğidir. Kolektif karar alma süreçlerinde diğer ülkelere oranla daha aktif konumda olan Türkiye pandemi sürecinde dijital ortamda yapılan G-20 zirvesindeki görüşmelerden anlaşılacağı gibi uluslararası yardımlaşma ve dayanışmada daha aktif bir rol üstlenecektir. Türkiye'nin pandemi sürecinde kendine yeterliliğini arttırması ve aşı çalışmalarında önde gelen ülkelere olması aynı zamanda tıbbi malzeme ihtiyacı duyan ülkelere yardım etmesi küresel sistemde bir güç olma yolunda arayışlarını arttıracaklarını göstermektedir. Toplumsal güvenlik anlayışında olan devletin güvenliğini sağlamak amacıyla alınan tedbirler, toplumun kendini güvensiz hissetmesine neden olmasını Türkiye pandemi sürecinde net bir şekilde yaşamıştır. Alınan tedbirlerin olumsuz sonuçları arasında olan sokağa çıkmama, çalışma saatlerinin kısıtlanması bu sonuçtan doğan işten çıkarmalar veya düşük maaş verilmesi gibi sonuçlar toplumsal güvensizliğe yol açmaktadır. Fakat bu toplumsal güvensizliği giderebilmek için Türkiye çeşitli önlemler ile toplumsal birliği sağlamayı hedeflemiştir. Bu önlemler arasında işletmecilere ve dar gelirli ailelere desteklerin yanı sıra kamu spotlarında toplumun sevilen sanatçıların kullanılması da yer almaktadır.

Türkiye'nin pandemi sürecinin yönetilmesinde diğer ülkelerden ayıran en belirgin uygulamalar arasında yer alan virüse yakalanmış kişilerin evlerinde geçirdikleri karantina süreçleri boyunca gerek kolluk kuvvetleri gerekse Sağlık Bakanlığı tarafından görevlendirilen kişiler tarafından eksikleri ve ihtiyaçları daimi bir şekilde karşılanmasıdır. Bu durum toplumun daha çok kendini güvende hissetmesiyle, birey-devlet arasında ki ilişkileri de iyi yönde etkilemektedir.

Son tahlilde ise Türkiye de dâhil olmak üzere diğer tüm devletlerin Covid-19 pandemi sürecinden başta toplumsal güvenlik algıları olmak üzere her alanda güvenlik politikalarında bir değişim ve dönüşüme tabi tutacağı değerlendirilmektedir. Bu değişim ve dönüşümler ile birlikte uluslararası sistem hala daha sonuçları kestirilemeyen bir süreç yaşamaktadır. Bundan sonra yapılması gerekenler yaşanabilecek ve küresel sistemi bu kadar fazla etkileyecek her bir olay için hem bireysel anlamda devletlerin hem de uluslararası örgütlerin topyekûn işbirliği ile önceden tedbirler alması ve böylelikle krizlerin en başında etkisiz hale getirilmesi olmalıdır.

Etik Beyan: Bu çalışma, etik kurul izni gerektirmeyen çalışmalar arasında yer aldığı beyan ederiz. Aksi bir durumun tespiti halinde Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarlarına aittir.

Yazar Katkı Beyanı:1. Yazarın katkı oranı %50 2. Yazarın katkı oranı ise %50'dir.

Çıkar Beyanı: Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedirler.

KAYNAKÇA

- Açıkmeşe Akgül, S. (2011). Algı mı, Söylem mi? Kopenhag Okulu ve Yeni Klasik Gerçekçilikte Güvenlik Tehditleri. *Uluslararası İlişkiler Dergisi* , 8 (30), 43-73.
- Ağır, B. S. (2013). *Güvenlik Çalışmaları Alanında Kopenhag Okulu'nun Toplumsal Güvenlik Kavramsallaştırması Çerçevesinde Bir Etnik Çatışma Örneği Olarak Kosova Sorunu*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Ağır, O. (2021). Covid-19 Sonrası Uluslararası Politikadaki Olası Değişimlere Yönelik Bir Değerlendirme. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 31 (2), 887-896.
- Ak, T. (2020). Administration Of The Struggle Against Covid-19 Epidemic In Terms Of Internal Security. *International Journal of Social Sciences and Education Research* , 6 (2), 269-281.
- Ak, T. (2018). Toplumsal Güvenlik Bağlamında İç Güvenlik Yaklaşımı. *Akademik Hassasiyetler* , 5 (10), 83-102.
- Atlı, A. (2020). Covid-19 Küreselleşmenin Sonunu Mu Getirecek? U. Ulutaş içinde, *Covid-19 Sonrası Küresel Sistem: Eski Sorunlar Yeni Trendler* (s. 54-57). Ankara: Sam Yayınları.
- Bağbaşıoğlu, A. (2020). Covid-19 ve Uluslararası Örgütler: Uluslararası toplum, Uluslararası Sistem ve Çok Taraflılık Kavramları Üzerinden Bir Değerlendirme. *TASAV* , 385-391.
- Balta, E. (2020). Salgının Işığında Küresel Güç Dengesine Bakmak. *Boğaziçi Üniversitesi- Tüsiad Dış Politika Forumu Araştırma Raporu* , 1-19.
- Baran, T., & Macar, E. (2017). Değişen Güvenlik Yaklaşımları Örneğinde Kopenhag Okulu'nun Toplumsal Güvenlik Yaklaşımı. *Uluslararası Sosyal Araştırmaları Dergisi* , 10 (54), 251-259.
- Barr, S. (2020, Eylül 23). *Coronavirus: What Is Herd Immunity and Could It Work In The Uk?*, . Aralık 21, 2021 tarihinde Independent: <https://www.independent.co.uk/life-style/health-and-families/herd-immunity-meaning-coronavirus-definition-covid-vaccine-boris-johnson-b550748.html> adresinden alındı
- Bastos, D. S. (2020, Eylül 19). *Brazil's COVID-19 Response*. Aralık 21, 2021 tarihinde The Lancet: [https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(20\)31914-0/fulltext#coronavirus-linkback-header](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(20)31914-0/fulltext#coronavirus-linkback-header) adresinden alındı
- Battır, O. (2019). Küreselleşme Çağında Bir Yumuşak Güç Unsuru Olarak Sağlık Diplomasisi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 7 (5), 151-161.
- Baysal, B., & Lülecı, Ç. (2015). Kopenhag Okulu ve Güvenikleştirme Teorisi. *Güvenlik Stratejileri Dergisi* , 11 (22), 61-96.
- Buzan, B. (2015). *İnsanlar, Devletler ve Korku*. (E. Çıtak, Çev.) İstanbul: Röle Akademik Yayıncılık.
- Buzan, B., Waever, O., & Wilde, J. d. (1998). *Security A New Framework for Analysis*. United States of Amerika: Lynne Rienner Publishers.
- Demir, M., Günaydın, Y., & Şen Demir, Ş. (2020). Koronavirüs (Covid-19) Salgınının Türkiye'de Turizm Üzerindeki Öncülleri. *International Journal of Social and Education Research* , 6 (1), 80-107.
- Emmers, R. (2017). Güvenikleştirme. A. Collins içinde, *Çağdaş Güvenlik Çalışmaları* (N. Uslu, Çev., s. 131-144). İstanbul: Röle Akademik Yayıncılık.
- Erciyes, E., & Genç, Y. M. (2020). Covid-19 Salgınının Toplumsal Değişim ile Güvenlik Ortamına Etkisi ve Kolluğa Öneriler. *Güvenlik Bilimleri Dergisi* , 9 (1), 1-14.
- Fukuyama, F., & Lopez-Calva, L. F. (2021, Haziran 24). *Pandemics and Political Performance*. Aralık 18, 2021 tarihinde Project Syndicate: <https://www.project-syndicate.org/commentary/pandemic-political-decay-latin-america-caribbean-by-francis-fukuyama-and-luis-felipe-lopez-calva-2021-06?barrier=accesspaylog> adresinden alındı
- Griffiths, M., Roach, S. C., & Salamon, S. M. (2011). *Uluslararası İlişkilerde Temel Düşünürler ve Teoriler*. (CESRAN, Çev.) Ankara: Nobel Yayın.

- Güder, S. (2021, Nisan 25). *Nizam-ı Alemden Küresel Buhrana: Covid-19 Sonrası Dünyanın Ahvali- II*. Aralık 19, 2021 tarihinde İlkeanaliz: <https://www.ilkeanaliz.net/2021/03/25/nizam-i-alemden-kuresel-buhrana-covid-19-sonrasi-dunyanin-ahvali-ii/> adresinden alındı
- Hisarlıoğlu, F. (2019). Toplumsal Güvenlik. *Güvenlik Yazıları Serisi* , 29, 1-7.
- İmpfdashboard.de. (2022, Mart 29). *Wie ist der Fortschritt der COVID-19-Impfung?* Mart 30, 2022 tarihinde Zusammen gegen Corona: <https://impfdashboard.de/> adresinden alındı
- Kılıçaslan, E. (2016). Kopenhag Okulu. Ç. H. vd. içinde, *Uluslararası Güvenlik: Yeni Politikalar, Stratejiler ve Yaklaşımlar* (s. 1-9). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Küçük, E. (2020, Temmuz 11). *Kovid-19 Hastası Türk Vatandaşları Ambulans Uçakla Yurt Dışından Getirildi*. Mart 30, 2022 tarihinde Anadolu Ajansı: <https://www.aa.com.tr/tr/koronavirus/kovid-19-hastasi-turk-vatandaslari-ambulans-ucakla-yurt-disindan-getirildi/1907048> adresinden alındı
- Pantucci, R. (2020, Nisan 22). *After The Coronavirus, Terrorism Won't Be The Same*. Aralık 18, 2021 tarihinde Foreign Policy: <https://foreignpolicy.com/2020/04/22/after-coronavirus-terrorism-isis-hezbollah-5g-wont-be-the-same/> adresinden alındı
- Sağlık Bakanlığı, T. (2022, Mart 29). *Covid-19 Aşısı Bilgilendirme Platformu*. Mart 30, 2022 tarihinde Günlük Aşı Verileri: <https://covid19asi.saglik.gov.tr/> adresinden alındı
- Sarı, M. (2020). *Türkiye'nin Koronavirüs Hastalığı ile Mücadelesi*. T.C. Kamu Denetçiliği Kurumu. Ankara: Kamu Denetçiliği Kurumu Yayınları.
- Sayın, Y., & Özyakar, A. F. (2021). Küresel Pandemi Siyaseti. Y. Sayın içinde, *Çağdaş Siyasal Akımlar* (s. 529-543). Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Sülkü, S., Coşar, K., & Tokatlıoğlu, Y. (2021). COVID-19 Süreci: Türkiye Deneyimi . *Sosyoekonomi Dergisi* , 29 (49), 345-372.
- Taştan, C. (2020). Kovid-19 Salgını ve Sonrası Psikolojik ve Sosyolojik Değerlendirmeler. O. İmga, & U. Ayhan içinde, *Kovid-19 Salgını ve Sonrası Toplum, Devlet ve Küresel Sistem* (s. 13-45). Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Weaver, O. (2008). Toplumsal Güvenliğin Değişen Gündemi. *Uluslararası İlişkiler Dergisi* , 5 (18), 151-178.
- Yenal, S. (2020). Covid-19 Salgınının Uluslararası Güvenlik Açısından Değerlendirilmesi. *Turkish Studies* , 15 (4), 1315-1329.
- Zarifioğlu, E. (2020). COVID-19 Sonrası Küresel Ekonomi Trendleri. U. Ulutaş içinde, *COVID-19 Sonrası Küresel Sistem: Eski Sorunlar Yeni Trendler* (s. 107-111). Ankara: SAM Yayınları.